

Hodnocení relevance vybraných indikátorů udržitelnosti
(Bc. Zuzana Vilhelmová FHS UK)

V rámci podpory strategie udržitelného rozvoje jsou Evropskou unií na místní úrovni sledována města pomocí indikátorů udržitelného rozvoje, jež jsou nejen nástroji informačními a hodnotícími, ale také jedním z důležitých politických nástrojů. K tomuto hodnocení se, kromě mnoha jiných, používá soubor indikátorů, který sleduje udržitelnost na místní úrovni: Společné evropské indikátory (*ECI - European Common Indicators*). Tento soubor deseti indikátorů byl vytvořen s podporou Evropské komise se záměrem hodnotit kvalitu života v městském prostředí. Jednotná – či společná – sada má jasný smysl: umožnit vzájemné srovnávání měst. Smyslem limitované velikosti sady je nezatížit města dalším sběrem dat, jejich vyhodnocováním a celým reportingem, ale pomocí několika reprezentativních ukazatelů srozumitelně komunikovat stav udržitelnosti sledovaných měst mezi zainteresovanými stranami. Z těchto důvodů se výběr ukazatelů (v tomto případě sady ukazatelů) jeví jako velmi vhodný.

Pro hodnocení udržitelnosti měst však byla navržena celá řada indexů, indikátorů a indikátorových sad (to platí o indikátorech na všech úrovních – pro indikátory globálního charakteru vyvíjených např. OSN nebo OECD, regionální indikátory používané Eurostatem, národní sady ukazatelů dnes běžně publikovaných většinou států, sektorové ukazatele pro odvětví jako doprava nebo zemědělství atd.). Ukazatelů jednoduchých, složených i indexů informujících nás o některém aspektu udržitelného rozvoje je zkrátka moc. Všichni – vývojáři i uživatelé – se již dávno shodují: Je třeba ukazatele zhodnotit, posoudit, vybrat ty správné a nesprávné nedoporučit k používání. Pro rozhodnutí, které indikátory používat, existují různá kritéria, jež se snaží postihnout, jak „kvalitní“ je daný indikátor, tedy zjistit jeho vypovídací hodnotu, relevanci, legitimitu, metodologickou správnost, reprezentativnost, nákladnost, včasnost a další charakteristiky. Tato kritéria však zpravidla nejsou operacionalizovaná pro okamžité a snadné použití, a tak je kvalita indikátorů používaných i renomovanými institucemi jako OECD, EEA nebo Eurostat dosti nejasná. Ze studia literatury, vlastní praxe i znalosti mezinárodní situace vyplývá, že teoreticky existují desítky kritérií „kvality indikátorů“ (Eurostat např. přímo mluví o „profilech kvality“ ukazatelů, které chce zpracovávat), v praxi je však situace naprosto odlišná.

V současné době se má za to, že by ukazatele UR měly splňovat tři hlavní kritéria: významnost (relevanci), věrohodnost (kredibilitu) a legitimitu. Jedná se o velmi různé charakteristiky ukazatelů z hlediska jejich definic či obsahu, všechny jsou však velmi důležité. Ukazatel, který by se netýkal důležité oblasti společenského života, nebyl správně vypočten nebo svým pojetím stranil některým zájmům, by se jen málo pravděpodobně ocitl ve statistické ročence. Přes velkou poptávku po zhodnocení stávajících ukazatelů z těchto hledisek se tak ale téměř neděje. Důvod je prostý – neví se příliš, jak na to.

Diplomantka si tedy zvolila téma své DP nanejvýš aktuální a zajímavé. Navrhnout způsob hodnocení ukazatelů udržitelného rozvoje a tento způsob vyzkoušet na vybrané sadě ukazatelů. Vzhledem k omezeným možnostem se zaměřila na jedno kritérium – významnost, důležitost, *relevanci*. Dobrý indikátor by totiž měl být relevantní – měl by být významný, důležitý z hlediska rozhodovacího procesu.

Jak relevantní jsou jednotlivé indikátory sady Společné evropské indikátory a jak relevantní je celá sada ECI v kontextu světového a evropského pojetí udržitelného rozvoje? To je výzkumná otázka, kterou si diplomantka položila. K jejímu řešení přistoupila intuitivně, nicméně správně: Důležité věci se budou vyskytovat častěji než věci nedůležité (ze sportovní dvoustránky novin tedy můžeme na základě tohoto přístupu vyvodit, že fotbal je důležitější sport než lukostřelba). Stranou nechává hodnocení, zdali je to správné; to by již byla jiná výzkumná otázka. Relevanci si v rámci operacionalizace zadefinovala jako významnost pro vědeckou obec, politiky a širokou veřejnost a v souladu se svým pojetím zjišťovala hojnost (velikost výskytu) uvedených indikátorů ve vědeckých publikacích, ve vybraných politických dokumentech a ve veřejném informačním prostoru. DP přinesla praktický návod na hodnocení relevance (resp. tří typů relevance) indikátorů, který byl ověřen na vhodně vybrané sadě indikátorů (ECI).

Práce je přehledně členěna do čtyř hlavních kapitol. Do těch je strukturována část teoretická a praktická. V úvodu práce je čtenář seznámen s teoretickými otázkami, týkajícími se udržitelného rozvoje a otázkami výběru dat. Autorka se snad nemusela již tolik věnovat obecné teorii udržitelného rozvoje ani jejím jednotlivým dimenzím, naopak velmi přínosné je seznámení s aktivitami na poli udržitelného rozvoje měst, včetně snah Evropské unie, které vyústily ve vznik indikátorové sady ECI. V praktické části je řádná pozornost věnována popisu výběru dat a zvolené metody jejich analýzy. Zásadními jsou pak části kapitoly 3.3. věnované analýze dat. V závěru je ještě zhodnocení dané metody vzhledem k dosaženým výsledkům a návrh dalšího postupu v případě pokračování této práce.

Z hlediska tématu je tedy diplomová práce jak aktuální, tak i velmi odpovídající pro studijní obor sociální a kulturní ekologie.

Velmi kladně hodnotím, že metodicky solidně odvedená práce přinesla rovněž velmi zajímavé výsledky. Práce je novátorská – je tedy možné, že navržená metoda není zcela spolehlivá. Ke stanovení nejistot by bylo nutné provést testování s různými sadami vyhledávacích slov nebo dosažené výsledky konfrontovat s výsledky získané odlišnou metodou (např. od panelu expertů). Publikace rozsahem, odborností (zpracování dat, jejich grafická prezentace, použitá literatura) a celkovým provedením plně naplňuje požadavky Univerzity Karlovy na diplomovou práci.

Závěr:

Předložená práce „Hodnocení relevance vybraných indikátorů udržitelnosti diplomantky *Zuzany Vilhelmové* prokazuje schopnost a připravenost autorky samostatně zpracovat dané výzkumné téma s odpovídajícím originálním přínosem. Autorka si vytkla reálné cíle, které byly v práci splněny. Diplomovou práci i celkový přístup diplomantky hodnotím kladně a doporučuji ji klasifikovat známkou velmi dobře (s bodovým hodnocením 15) a doporučuji ji k obhajobě.